

EKONOMISKA FRAMTIDS- PERSPEKTIV

AV SEKRETERARE BENGT RYDÉN, SVERIGES INDUSTRIFÖRBUND

Den senaste långtidsutredningen är den femte svenska spådomen om framtiden. I motsats till sina föregångare har den utarbetats inom finansdepartementet, men syftet är trots detta detsamma som tidigare, nämligen en kartläggning och analys av de sannolika utvecklingstendenserna i den svenska ekonomin. För utvecklingen fram till 1970 ges analysen ett detaljerat kvantitativt innehåll – utredningen gör en »kalkyl» enligt sina egna termer, inte en prognos – medan 1970-talet diskuteras i mera allmänna ordalag utan försök till siffermässiga preciseringar.

En av långtidsutredningens viktigaste slutsatser är att resurserna inte kan väntas svara mot de behov och anspråk som man räknar med för den kommande femårsperioden. Detta innebär att en tidigare trend bryts. Den ekonomiska politiken ställs därigenom inför nya om än inte okända problem. Mot en beräknad årlig ökning av landets totala produktion på 4,2 procent står nämligen samlade anspråk på varor och tjänster som skulle kräva en total produktionsökning på 5,2 procent per år. Detta gap mellan tillgång och efterfrågan är i och för sig glädjande eftersom det är ett uttryck för hög kvalitet och framstegsvilja. Men gapet är också en varningssignal för bristande ekonomisk balans med därav följande risker för inflation och/eller underskott i bytesbalansen. Eftersom en sådan utveckling strider mot de allmänt accepterade målen för den ekonomiska politiken blir huvudfrågan under de närmaste åren hur de tillgängliga resurserna lämpligast skall fördelas. Vilken fördelning man än väljer måste efterfrågan begränsas på något eller några områden.

Mot bakgrund av detta perspektiv diskuteras långtidsutredningen frågor av följande slag: Vilken dämpning av den privata konsumtionen är möjlig med hänsyn till väntad löneutveckling och gjorda pensionsutfästelser? Hålls konsumtionen inom de ramar som bestäms av sparbenägenhet och möjligheter till beskattning? Hur mycket kan den offentliga konsumtionen hållas

tillbaka med beaktande av olika önskemål och politiska målsättningar? Utredningen kan naturligtvis inte ge några definitiva svar på dessa frågor och dess uppgift har inte heller varit av en sådan politisk natur som ett besvarande av den typen av frågor skulle ha inneburit. Men dess allmänna resonemang pekar i många fall ändå på i vilken riktning svaren bör sökas och är därför av stort intresse. Bland de svar man tycker sig kunna framläsa är bl. a. att ökningstakten i den privata konsumtionen av olika skäl knappast kan hållas tillbaka så mycket som kanske vore önskvärt.

KONSUMTIONEN

3,4 procent är den årliga ökning av den privata konsumtionen som utredningen stannat för efter att ha gjort en rad kompromisser med andra intressenter i samhällsekonomin, inte minst den offentliga sektorn. Svar på en annan intressant fråga kan sökas i följande pikanta räkneexempel: Om priserna är fasta och ATP-avgifterna helt bärs av företagen kommer »skattegapet» år 1970 att vara 3 miljarder kronor. Detta gap motsvarar en höjning av de direkta inkomstskatterna med 11 procent eller en årlig höjning av omsättningskatten på 1 procentenhet. Samtidigt skulle kommunalskatten behöva höjas från i genomsnitt 17:25 till 21 kronor. Vid ovan nämnda förutsättningar skulle alltså ett belopp av denna storleksordning behöva dras in och neutraliseras för att balans mellan utbud och efterfrågan på konsumtionsvarumarknaden skulle kunna skapas. Detta räkneexempel och en del andra överväganden rörande bl. a. behovet av en fortsatt utbyggnad av viktiga delar inom den offentliga sektorn, främst skolor och sjukhus, ger en antydning om den skärpning av skattetrycket som sannolikt är att vänta fram till 1970.

ARBETSKRAFTEN

Långtidsutredningen innehåller en mängd uppgifter och data av stort praktiskt intres-

se för det enskilda företaget. En av de väsentligaste uppgifterna gäller den framtida tillgången på arbetskraft. Antalet förvärvsarbetande ökade under perioden 1960-65 med 1 procent per år och arbetsvolymen mätt i arbetstimmar med något mindre, nämligen 0,7 procent. För den kommande femårsperioden räknar man med ett markant omslag i denna gynnsamma utveckling. Antalet förvärvsarbetande beräknas visserligen öka med 0,7 procent men på grund av bl. a. en väntad arbetstidsförkortning och ökad andel deltidsarbetande måste man räkna med att arbetskraftens volym kommer att sjunka med 0,3 procent. Bakgrunden till denna utveckling är framför allt att antalet barn i skolåldrarna och antalet pensionärer stiger snabbare än befolkningen i de yrkesverksamma åldrarna. Det bör också framhållas att kalkylen förutsätter en årlig nettoinvandring på 10 000 personer, vilket är avsevärt mindre än hittills på 60-talet, samt en kraftig ökning av den kvinnliga förvärvsintensiteten. I själva verket väntas hela nettoutbudet av arbetskraft, drygt 100 000 personer, bestå av gifta kvinnor, vilket innebär att den kvinnliga förvärvsintensiteten genomsnittligt för hela landet år 1970 kommer att ligga på samma höga nivå som Borås gör i dag. Det finns anledning att ifrågasätta om inte detta antagande är väl optimistiskt. Under alla förhållanden kräver det stora insatser av främst skatte-, familje- och lokaliseringpolitisk natur. En ökad kollektiv barmtillsyn, fler hembiträden och ett ökat användande av halvfabrikat i hushållen torde också bli nödvändigt.

PRODUKTION OCH EXPORT

Långtidsutredningen har i sin kalkyl antagit att produktionen per arbetstimme kommer att stiga ännu något snabbare under resten av 60-talet än vad den gjort hittills detta årtionde, nämligen med 4,5 procent jämfört med tidigare 4,3. Som redan nämnts skulle den totala produktionen i landet därigenom öka med 4,2 procent per år. Detta är en något lägre öknings-

För någon tid sedan publicerades ett dokument som borde vara en av hörnstenarna i alla företags långsiktiga planering, nämligen den s. k. långtidsutredningen. Utredningens exakta titel är »Svensk ekonomi 1966—1970 med utblick mot 1980» (SOU 1966:1). Den är den mest genomarbetade och ambitiösa gissning om framtiden som gjorts i vårt land och är därför värd att noga studeras.

takt än de 4,9 procent som noterats för perioden 1960—65.

Hur fördelar sig nu ökningen av den totala produktionen av varor och tjänster på de olika sektionerna inom samhällsekonomin? — Som framgår av tabellen på sid. 117 i LU räknar man med att industri- och kraftverksproduktionen samt byggnadsverksamheten kommer att öka i volym något snabbare än den totala produktionen, nämligen med ca 5 procent per år. För varuhandel och offentliga tjänster beräknas den årliga volymökningen bli 4 procent. Den enda näringsgren som väntas minska är jordbruket — och det i ännu snabbare takt än tidigare. Jämfört med utvecklingen mellan 1960 och 1965 innebär denna prognos att industrins ökningstakt bromsas relativt kraftigt, nämligen från 6,5 procent till 5. Detta är inte ett uttryck för bristande expansionsvilja utan för bristande resurser. Enligt de planer som industriföretagen själva redovisat i Industriens Utredningsinstituts särskilda enkät skulle produktionen nämligen öka med 7 procent per år, men utredningen har inte bedömt detta vara möjligt med hänsyn till den hårda konkurrensen om arbetskraft och kapital från andra sektorer.

Hur ökningen av industriproduktionen väntas fördela sig på olika industrigrenar både enligt företagens egna planer och långtidsutredningens kalkyl framgår av tabellen på sid. 173 i LU. Den utan jämförelse snabbaste expansionen tror man att den kemiska industrin kommer att svara för, nämligen hela 12 procent per år. Därefter följer massa- och pappersindustrin med en årlig ökning på 8 procent. Samtliga dessa branscher väntas också kunna öka och få avsättning för en lika stor produktion som företagen planerar. För flera branscher har utredningen ansett sig tvungen att av olika skäl skära ned företagens planer. Det gäller framför allt konsumtionsvaruindustrierna livsmedel, textil, konfektion samt sko och läder, som samtliga beräknas öka sin produktion med 3 procent årligen. Även järn- och metallverken samt verkstadsindustrin har enligt utredningen för optimistiska pla-

ner men torde ändå kunna klara av en ökning som ligger över genomsnittet. Varvsindustrins produktionsvolym väntas stagnera på oförändrad nivå.

Om inte alltför stora förändringar inträffar i företagens kostnads- och avsättningsförhållanden kommer exporten även fram till 1970 att utgöra ett expansionistiskt inslag i den svenska ekonomin. Enligt företagets planer kommer exportvolymen att öka med 8 procent per år och enligt en särskild marknadsstudie, som ingående redovisas i en bilaga, med 7 procent.

GENOMGÅENDE TENDENSER

Den privata konsumtionen beräknas av långtidsutredningen öka med nästan 10 miljarder kronor mellan 1965 och 1970. Det innebär att nära 63,5 miljarder kronor kommer att spenderas på privat konsumtion år 1970. Som framgår av tabellen på sid. 83 i LU räknar man med att resor och rekreation kommer att svara för den största volymökningen men inte den största utgiftsökningen. På grund av förskjutningar i de relativa priserna beräknas livsmedel ta in anspråk den största delen av utgiftsökningen. Genomgående tendenser i den privata konsumtionens utveckling är att rekreativinslaget ökar, att en växande del av volymökningen är kvalitetsbetingad, att hemarbetet successivt förändras och att ett flertal relativt »nya» varor och tjänster, t. ex. fritidshus, diskmaskiner och flygresor definitivt kommer att slå igenom.

Långtidsutredningen och dess många bilagor är en guldgruva inte minst för alla de som aktivt ägnar sig åt marknadsföring. Utredningen innehåller de bästa prognoser som finns tillgängliga beträffande den utveckling man kan vänta sig i ett stort antal näringsgrenar och delbranscher. Analysen är särskilt värdefull eftersom den görs både från utbuds- och efterfrågesidan. Det är därför en plikt att anbefalla alla marknadsförare ett intensivt studium av »Svensk ekonomi 1966—1970». Den är väl värd priset, 14 kr.

”En
nykter
dryck?
Visst! Och ett
drink- och grogg-
virke som gett mig
helt nya idéer om
både vodka och
gin och whisky.
Ni har väl smakat
Schweppes Bitter
Lemon? Den
engelska drycken
som är så citronig
att den riktigt
biter på tungan!
Cheers!”

